

نقش اعتیاد به اینترنت و خودافشایی آنلاین در پیش‌بینی آزارگری سایبری در دانش‌آموزان

سید محمد رضا اسدی^۱ و محمد علی قاسمی نژاد^۲

چکیده

هدف از انجام این پژوهش بررسی نقش اعتیاد به اینترنت و خودافشایی آنلاین در پیش‌بینی آزارگری سایبری در دانش‌آموزان بود. در این پژوهش ۴۰۰ دانش‌آموز از دوره دوم متوسطه شهر اردبیل در سال تحصیلی ۹۶-۹۷ که از فضای مجازی استفاده می‌کردند، به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند و به پرسش‌نامه‌های اعتیاد به اینترنت، یانگ، آزارگری سایبری لام و لی و خودافشایی آنلاین والکنبرگ و پیتز پاسخ دادند. نتایج نشان داد که بین اعتیاد به اینترنت و آزارگری سایبری و قربانی سایبری ارتباط معناداری وجود داشت ($p < 0/01$). همچنین بین خودافشایی آنلاین با آزارگری و قربانی سایبری ارتباط معناداری وجود داشت ($p < 0/01$). نتایج رگرسیون گام به گام نشان داد اعتیاد به اینترنت و خودافشایی آنلاین ۳۹ درصد از واریانس آزارگری سایبری و ۱۰ درصد قربانی سایبری را تبیین می‌کنند. با توجه به این نتایج می‌توان به نقش خودافشایی آنلاین و اعتیاد به اینترنت به عنوان پیش‌بینی‌کننده آزارگری و قربانی سایبری توجه ویژه‌ای داشت. این یافته تلویحات مهمی برای متخصصان و خانواده که نقش به‌سزایی در مدیریت فضای مجازی دارند، خواهد داشت.

واژه‌های کلیدی: خودافشایی آنلاین، اعتیاد به اینترنت، آزارگری سایبری

۱. نویسنده‌ی رابط: کارشناس ارشد علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی (smrasadi@uma.ac.ir)

۲. دکتری روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی

تاریخ دریافت مقاله: ۹۶/۹/۱۸

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۶/۱۲/۳

مقدمه

یکی از بزرگ‌ترین معضلاتی که ممکن است دنیای اجتماعی و روان‌شناختی انسان‌ها را تحت تأثیر قرار دهد، فضای مجازی و تأثیرات آن است. پدیده‌ای که اخیراً توجه محققان و متخصصان را به خود مشغول نموده است، آزارگری در فضای مجازی^۱ است. آزارگری^۲ به‌عنوان اقدامات مکرر، رفتار عمدی، تمایل به آسیب رساندن، عدم تعادل قدرت یا سوء استفاده از قدرت، کسب لذت توسط فرد متجاوز و ایجاد احساس مورد ستم واقع شدن در فرد قربانی تعریف شده است. با پیشرفت‌های تکنولوژی نیز آزارگری‌ها شکل‌های جدیدتری به خود گرفته است. آزارگری‌هایی وجود دارد که چهره‌به‌چهره نیست و در فضای سایبری اتفاق می‌افتد و اصطلاحات آزارگری‌های سایبری^۳ و یا آزارگری‌های الکترونیکی نیز رواج یافته‌اند (کیم، کولول، کاتا، رویل و گرگیدز^۴، ۲۰۱۷؛ بارلت، چمبرلین، ویت کور^۵، ۲۰۱۷) به‌نحوی که افراد در فضای سایبری از طریق شبکه‌های اجتماعی و پست‌های الکترونیکی و یا از طریق ارسال پیام‌های تلفنی، آزارگری‌ها و تهدیدات خود را اعمال می‌کنند (پاتچین و هندی جو^۶، ۲۰۰۶). تقریباً ۳۰ درصد از افراد دارای آزارگری سنتی، آزارگری سایبری را نیز از خود نشان می‌دهند (لی^۷، ۲۰۰۵). به‌طور کلی، آزارگری اینترنتی تحت عنوان رفتار تهدید، ارباب و اذیت و آزار دیگران با استفاده از اینترنت و دیگر ابزارهای دیجیتالی از قبیل ایمیل و پیام کوتاه تعریف می‌شود (کوالسکی، گومتی، اسپرودر و لاتانر^۸، ۲۰۱۴).

بدون هیچ‌گونه تردیدی، آزارگری در هر دو شکل سنتی و سایبری آن جزء نگرانی‌ها و مسایل اجتماعی دنیای معاصر است. این نگرانی‌ها و مسائل اجتماعی مستلزم توجه، پژوهش و مداخلات

1. cyberspace
2. bullying
3. cyberbullying
4. Kim, Colwell, Kata, Boyle & Georgiades
5. Barlett, Chamberlin, & Witkower
6. Patchin, & Hinduja
7. Li
8. Kowalski, Giumetti, Schroeder & Lattanner

آزمایشی هستند (شاپکا، اوندیتی، کولی و لاپیدت-لیفرا، ۲۰۱۷). آزارگری سایبری با مشکلات روان‌شناختی عمده‌ای از قبیل افسردگی، اضطراب، عزت‌نفس پایین و پیشرفت تحصیلی پایین مرتبط است (کلیک، اتک و ارگوزون، ۲۰۱۲). این پدیده به‌طور فزاینده‌ای به‌عنوان مشکل اضطراری در محیط‌های تحصیلی که سلامت روان‌شناختی، امنیت و بهزیستی دانش‌آموزان را در معرض خطر قرار می‌دهد، مورد توجه قرار گرفته است (کلیک و همکاران، ۲۰۱۲). برخی مطالعات شیوع قربانیان آزارگری سایبری را در حدود ۳۴ درصد گزارش کرده‌اند (پاتچین و هندی‌جو، ۲۰۰۶).

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های جامعه مدرن، تأثیر فزاینده ابزارهای ارتباطی آنلاین به ویژه اینترنت در بین مردم است (لو، گرس، ویو، چنج^۳ و لو، ۲۰۱۷). استفاده بیش از حد از اینترنت در فرهنگ‌های مختلف دیده می‌شود و جوانان بیش‌تر در معرض خطرات آن قرار دارند (مولر، دریر، دوون، گیرالت، بوتل و ول‌فلینگ^۴؛ ۲۰۱۷؛ آیدین و ساری^۵، ۲۰۱۱). افزایش بیش از اندازه از اینترنت در سال‌های اخیر سبب شده که پدیده‌ای با عنوان «اعتیاد به اینترنت» ظهور یابد (فلاح مهنه^۶، ۲۰۰۷). اعتیاد به اینترنت اصطلاحی بود که برای اولین بار توسط یانگ^۷ (۱۹۹۶) مطرح شد که مورد توجه اکثر متخصصان قرار گرفت. این پدیده یک رفتار غیر انطباقی است، رفتاری که در ادبیات روان‌شناسی وابستگی و در ادبیات حقوقی اعتیاد نام دارد. امروزه بسیاری از افراد در قالب جستجوهای اینترنتی سعی دارند مشکلات، مسائل و نیازهای ارضا نشده خود را حل نمایند و نیازهای روانی و اجتماعی خود را این‌گونه پاسخ‌گو هستند که باید به بررسی علل ایجادکننده آن پرداخت. اعتیاد به اینترنت تحت تأثیر عوامل گوناگونی است که از جمله آنها می‌توان به نقش

1. Shapka, Onditi, Collie & Lapidot-Lefler
2. Çelik, Atak & Erguzen
3. Lau, Gross, Wu, Cheng
4. Müller, Dreier, Duven, Giralt, Beutel & Woelfling
5. Aydin & Sari
6. Fallah Mehaneh
7. Young

احساس تنهایی و هراس اجتماعی به عنوان مؤلفه‌های اضطرابی اشاره کرد (کاکاوند، نیک‌اختر و سرداری‌پور، ۱۳۹۶). اعتیاد به اینترنت یا وابستگی رفتاری به اینترنت صرف نظر از این که آن را یک بیماری یا آسیب روانی یا معضل اجتماعی بدانیم، پدیده‌ای است مزمن، فراگیر و صعودکننده، که با صدمات جدی جسمانی، مالی، خانوادگی، اجتماعی و روانی همراه است (یانگ، ۱۹۹۶).

یکی از پیامدهای آسیب‌زای فعالیت در شبکه‌های اینترنتی، کاهش یافتن حریم خصوصی افراد و افشا کردن اطلاعات شخصی است. اصطلاح خودافشایی به هر پیامی درباره‌ی خویشتن که هر شخص به دیگران انتقال می‌دهد، اشاره دارد. این همان فرآیندی است که توسط (۱) تقابل - یعنی ما اطلاعات را افشا می‌کنیم چون می‌خواهیم دیگران نیز به نوبه‌ی خود اطلاعات را افشا کنند (گرین، درلگا و متیوس^۱، ۲۰۰۶)؛ (۲) وسعت - یعنی فراوانی و مدت استمرار عمل افشا کردن؛ (۳) عمق - یعنی درجه‌ی تعلق به عمل افشا کردن اطلاعات، که با نیت، صداقت و دقت کاربر ارائه می‌شود. خودافشایی به سهولت شناسایی یک کاربر به عنوان فردی حقیقی در اینترنت اشاره دارد و تعداد اطلاعاتی را که یک کاربر تصمیم به افشای آن‌ها به دیگران دارد، نشان می‌دهد (جانسون^۲، ۲۰۰۱). همه‌ی شبکه‌های اجتماعی از جمله فیسبوک بر اساس به اشتراک گذاشتن اطلاعات شخصی هستند و اغلب اعضایشان را به خودافشایی و خودنمایشی با تشکیل پروفایل‌های شخصی خود و ارسال عکس‌ها و مطالب برگزیده دعوت می‌کنند (لدبتر^۳ و همکاران ۲۰۱۱). اما عوامل مرتبط با خودافشایی کدام‌ها هستند و چرا افراد تصمیم می‌گیرند که اطلاعات شخصی را در شبکه‌های اجتماعی از جمله فیسبوک افشا کنند؟ بسیاری از مطالعات با اتخاذ یک دیدگاه اجتماعی - روان‌شناختی بر ویژگی‌های کاربردی فیسبوک که می‌تواند تأثیر مثبت یا منفی بر روی خودافشایی مجازی داشته است، متمرکز شده‌اند (کراسنوا، کولس - نیکووا، گانتز^۴، ۲۰۰۹)؛

- 1 . Greene, Derlega & Mathews
- 2 . Joinson
3. Ledbetter
- 4 . Krasnova, Kolesnikova & Guenther

کراسنوا، اسپیکرمن، کارولوا، هیلدر براند، ۲۰۱۰؛ کراسنوا، والتری، ۲۰۱۱). در مورد ضرورت انجام پژوهش مشخص می‌شود که استفاده مرضی از اینترنت باعث اعتیاد به اینترنت شده و تأثیر بارزی بر وضعیت روان‌شناختی و زندگی روزمره افراد می‌گذارد. تحقیقات انجام شده در ایران بیانگر گسترش اعتیاد به اینترنت در قشر جوان و نوجوان جامعه است (خسروی و علی‌زاده صحرایی، ۱۳۹۰). بسیاری از انسان‌ها حتی به هنگام خریداری کوچکترین دستگاه‌ها تلاش می‌کنند روش استفاده صحیح از آن را یاد بگیرند ولی متأسفانه استفاده از اینترنت و دنیای دیجیتال با کمترین آموزش وارد خانواده‌ها و مراکز عمومی و دانشگاهی شده است. استفاده از فضای مجازی و اینترنت رابطه خطی با رشد اجتماعی و روانی انسان ندارد. استفاده از فضای مجازی تا حدودی باعث رشد و شکوفایی و خلاقیت و رفاه انسان می‌گردد و استفاده بی‌مورد از آن تأثیر سوئی بر زندگی آنان دارد (وانگ، جکسون و ژانگ، ۲۰۱۱).

براساس نتایج پژوهش مشخص است که پدیده آزارگری سایبری یک پدیده چند علیتی است و عوامل متعددی ممکن است در بروز این مشکل به وجود آید، در زمینه نقش اعتیاد به اینترنت و خودافشایی آنلاین در پیش‌بینی آزارگری سایبری پژوهش‌ها در آغاز راه است و نیازمند توجه بیشتر در این زمینه است. لذا می‌توان چنین مطرح کرد که بررسی نقش این دو متغیر به دلیل ضرورت بررسی این مشکل احساس می‌گردد. با توجه به مسائل مطرح شده و پیشینه پژوهشی سوال اصلی پژوهش حاضر این است که آیا اعتیاد به اینترنت و خودافشایی آنلاین نقش قابل ملاحظه‌ای در آزارگری و قربانی سایبری دارد؟

روش

طرح این پژوهش، طرح مقطعی - توصیفی از نوع همبستگی بود.

1. Spiekermann, Koroleva & Hildebrand
2. Veltri
3. Wang, Jackson & Zhang

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه‌ی آماری در این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر اردبیل در سال ۹۶-۹۷ است که به طور خوشه‌ای ۴۰۰ نفر از دانش‌آموزان دختر و پسر دوره دوم متوسطه شهر اردبیل که از اینترنت استفاده می‌کردند مطابق با فرمول کوکران انتخاب و سپس داده‌های پژوهش در میان آن‌ها جمع‌آوری شد. برای روش تحلیل داده از روش هم‌بستگی و رگرسیون چندگانه استفاده گردید. ابزارهای پژوهش شامل:

مقیاس قربانی سایبری و آزارگری سایبری: این مقیاس یک پرسش‌نامه ۱۱ آیتمی است که توسط لام و لی^۱ (۲۰۱۳) ساخته شده است. جهت مفهوم‌سازی مقیاس و شکل‌دهی آیتم‌ها، آن‌ها از مقیاس‌های پرخاشگری و قربانی کردن استفاده نمودند (اورپینز و هورن^۲، ۲۰۱۰). این مقیاس یک ابزار کوتاه است که به‌خوبی توسعه یافته و اعتباریابی شده و به‌طور اختصاصی برای ارزیابی رفتار آزارگری و قربانی شدن در میان نوجوانان طراحی گردیده است. آیتم مقیاس‌های قربانی اینترنتی و آزارگری اینترنتی بر اساس آیتم‌های به‌دست‌آمده از مقیاس پرخاشگری و قربانی کردن ساخته شد. سپس این آیتم‌ها برای شکل‌گیری مجموعه نخست آیتم‌ها با یکدیگر ادغام شدند. پس از آن آیتم‌های این مجموعه به‌طور مجدد توسط تهیه‌کنندگان این مقیاس جهت سنجش مناسبیت غربال شدند. در نتیجه ۱۱ آیتم، ۵ آیتم برای مقیاس قربانی اینترنتی و ۶ آیتم برای مقیاس آزارگری اینترنتی، برای تحلیل‌های روان‌سنجی قرار داده شد. آن‌ها ویژگی‌های روان‌سنجی این مقیاس را در میان نوجوانان چینی مورد بررسی قرار دادند. تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تأییدی جهت بررسی ساختار عاملی این مقیاس‌ها مورد استفاده قرار گرفت. یک مدل تک‌عاملی برای قربانیان اینترنتی و یک مدل دو عاملی برای آزارگری اینترنتی از تحلیل عاملی اکتشافی، با بارهای عاملی بزرگ منتج و به‌ترتیب ۴۷ و ۵۶ درصد واریانس تبیین شد. همچنین مقادیر آلفای کرونباخ شواهدی برای اعتبار درونی نسبتاً زیاد با مقادیری در محدوده ۰/۹۶-۰/۵۵ فراهم ساخت. اعتبار هم‌گرا نشان داد مقیاس‌های قربانی اینترنتی، افسردگی و اضطراب روابط مثبت و معناداری داشتند،

1. Lam & Li
2. Orpinas & Horne

با این وجود مقیاس آزارگری اینترنتی فقط با افسردگی مرتبط بود. شواهد روان‌سنجی نشان داده است که هر دو مقیاس آزارگری اینترنتی و قربانی اینترنتی، ابزارهای معتبری برای اندازه‌گیری رفتار آزارگری سایبری و قربانی کردن است (لام و لی، ۲۰۱۳). در این پژوهش، ابتدا پرسش‌نامه فرم اصلی که به زبان انگلیسی بود با کمک متخصص زبان به زبان فارسی برگردانده شد و از ۱۰ روان‌شناس که در زبان انگلیسی تبحر داشتند نظرخواهی شد. سپس این پرسش‌نامه بر روی ۴۰ دانشجو مورد بررسی قرار گرفته و روایی و پایایی آن بررسی شد. برای بررسی روایی ملاکی نمره کل مقیاس آزارگری با یک سؤال محقق‌ساخته، هم‌بستگی گرفته شد که میزان ضریب هم‌بستگی آن در ۰/۷۲ معنادار شد. همچنین میزان آلفای کرونباخ مقیاس قربانی اینترنتی ۰/۸۷ و آزارگری اینترنتی ۰/۸۴ به‌دست آمد.

پرسش‌نامه اعتیاد به اینترنت: پرسش‌نامه اعتیاد به اینترنت توسط یانگ (۱۹۹۶) ساخته شده است. این پرسش‌نامه در ۲۰ آیتم طراحی شده است و به روش لیکرت نمره‌گذاری می‌شود. نمره-گذاری پرسش‌نامه بین نمره صفر تا ۴ متغیر است. بدین صورت که به پاسخ‌های اصلاً، نمره صفر، خیلی کم، نمره ۱، کم، نمره ۲، زیاد، نمره ۳ و به‌گزینه خیلی زیاد، نمره ۴ تعلق می‌گیرد. بدین ترتیب دامنه نمره هر فرد بین صفر تا ۸۴ است. نمرات به‌دست آمده برای هر فرد، وی را در سه گروه طبقه‌بندی می‌کند: ۱- کاربر عادی اینترنت، ۲- کاربری که در اثر استفاده زیاد دچار مشکلاتی شده است، ۳- کاربر معتاد که استفاده بیش از حد وی را وابسته کرده است و نیاز به درمان دارد. علوی و همکاران (۲۰۱۰) روایی و پایایی این پرسش‌نامه را بررسی کرده و نتیجه گرفته است نسخه ترجمه شده‌ی آن از روایی ۰/۸۸ و پایایی ۰/۷۲ قابل قبولی برخوردار است. در این پژوهش نیز میزان پایایی به دست آمده با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۶ به‌دست آمد.

پرسش‌نامه خودافشایی مجازی: ابزاری است که توسط والکنبرگ و پیترا^۱ (۲۰۰۷) برای بررسی ارتباطات آنلاین و عمق ارتباط ادراک شده آنلاین ساخته شده است که در مجموع

1 . Valkenburg & Peter

خودافشایی مجازی یا آنلاین را مورد سنجش قرار می‌دهد. این آزمون ۹ آیتم دارد که ۴ آیتم مربوط به سطح ارتباطات آنلاین و ۵ آیتم مربوط به عمق ارتباطات آنلاین است که در یک طیف پنج درجه لیکرتی از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق، میزان موافقت آزمودنی‌ها را مورد سنجش قرار می‌دهد. وانگ و همکاران (۲۰۱۱) شاخص‌های روان‌سنجی این آزمون را مورد تأیید قرار دادند و میزان آلفای کرونباخ این مقیاس را ۰/۷۴ گزارش نمودند. در این پژوهش، محقق برای اولین بار در ایران ویژگی‌های روان‌سنجی این مقیاس را در نمونه جداگانه بررسی و بعد از آماده نمودن آن، از این مقیاس در پژوهش خود استفاده نمود.

روش اجرا: بعد از جمع‌آوری اطلاعات، داده‌های به دست آمده توسط نرم افزار spss-16 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در سطح توصیفی، از میانگین و انحراف معیار و در سطح استنباطی نیز برای به دست آوردن رابطه بین متغیرها، از ضریب هم‌بستگی و رگرسیون چندگانه استفاده شد.

نتایج

نتایج تحلیل داده‌ها نشان داد که میانگین سن دانش‌آموزان ۱۶/۲۳ و انحراف معیار ۲/۹۲ بود. ۵۴ درصد از دانش‌آموزان پسر و ۴۶ درصد دختر بودند. میانگین ساعت استفاده از اینترنت و انحراف معیار آن روزانه به ترتیب ۳/۲۳ و ۱/۵۴ بود. در جدول زیر یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهشی ارائه شده است.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش		
متغیرهای پژوهش	M	SD
اعتیاد به اینترنت	۳۶/۲۶	۱۵/۵۲
خودافشایی سطحی	۹/۴۵	۳/۱۱
خودافشایی عمیق	۱۱/۶۷	۳/۲۵
آزارگری سایبری	۳/۴۰	۲/۷۸
قربانی سایبری	۱/۸۳	۱/۳۱

در جدول فوق یافته‌های توصیفی (میانگین و انحراف معیار) اعتیاد به اینترنت، خودافشایی آنلاین و آزارگری سایبری و قربانی سایبری آورده شده است.

جدول ۲. رابطه متغیرهای پیش بین با آزارگری و قربانی سایبری

قربانی سایبری		آزارگری سایبری		
<i>P</i>	<i>r</i>	<i>P</i>	<i>r</i>	
<۰/۰۰۱	۰/۲۰	<۰/۰۰۱	۰/۴۱	اعتیاد به اینترنت
<۰/۰۰۱	۰/۲۱	<۰/۰۰۱	۰/۵۲	خودافشایی سطحی
<۰/۰۰۱	۰/۲۹	<۰/۰۰۱	۰/۵۳	خودافشایی عمیق

در جدول ۲. ضرایب هم‌بستگی متغیرهای پژوهش با آزارگری و قربانی سایبری آورده شده است. همان‌طور که قابل مشاهده است که اعتیاد به اینترنت رابطه معناداری با آزارگری سایبری ($r=0/41$) و قربانی سایبری ($r=0/20$) دارد ($P<0/001$) و خودافشایی سطحی رابطه معناداری با آزارگری سایبری ($r=0/52$) و قربانی سایبری ($r=0/21$) دارد ($P<0/001$). همچنین خودافشایی عمیق رابطه معناداری با آزارگری سایبری ($r=0/53$) و قربانی سایبری ($r=0/29$) دارد ($P<0/001$).

جدول ۳. نتایج رگرسیون چند گانه به روش ورود گام به گام خود قربانی سایبری توسط متغیرهای اعتیاد به اینترنت و خودافشایی آنلاین

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	B	S.E	B	T	P
عرض از مبدأ		۰/۲۳	۰/۲۴	-	۰/۹۵	۰/۰۱
قربانی سایبری	خود افشایی عمیق	۰/۱۰	۰/۰۲	۰/۲۵	۵/۱۵	۰/۰۰۱
اعتیاد به اینترنت		۰/۰۱	۰/۰۰۴	۰/۱۲	۲/۴۲	۰/۰۱

$P<0/001$, $F=22/62$, $R^2=0/10$, $R=0/32$

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که نسبت F ترکیب خطی متغیرهای پیش‌بین بر متغیر ملاک معنادار است ($F=22/62$; $P<0/001$). به عبارت دیگر، از بین متغیرهای پیش‌بین متغیرهای

نقش اعتیاد به اینترنت و خودافشایی آنلاین در پیش‌بینی آزارگری سایبری در دانش‌آموزان

خودافشایی عمیق و اعتیاد به اینترنت به ترتیب بیش‌ترین نقش را در پیش‌بینی قربانی سایبری داشت ($R=0/32$). همچنین متغیر خودافشایی سطحی نقش معناداری در پیش‌بینی قربانی سایبری نداشت. یافته‌ها نشان داد که این دو متغیر روی هم‌رفته ۱۰ درصد از واریانس قربانی سایبری را تبیین می‌کند.

جدول ۴. نتایج رگرسیون چندگانه به روش ورود گام به گام خود آزارگری سایبری توسط متغیرهای اعتیاد به اینترنت و خودافشایی آنلاین

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	B	S.E	B	T	P
عرض از مبدأ		-۳/۴۳	۰/۴۴		-۷/۸۱	۰/۰۰۱
آزارگری	خودافشایی عمیق	۰/۲۷	۰/۰۳	۰/۳۲	۶/۹۹	۰/۰۰۱
سایبری	خودافشایی سطحی	۰/۲۴	۰/۰۴	۰/۲۷	۵/۷۸	۰/۰۰۱
	اعتیاد به اینترنت	۰/۰۳	۰/۰۰۸	۰/۱۹	۴/۶۲	۰/۰۰۱

$$P < 0/001, F = 87/78, R^2 = 0/39, R = 0/63$$

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد نسبت F ترکیب خطی متغیرهای پیش‌بین بر متغیر ملاک معنادار است ($P < 0/001$; $F = 87/78$). به عبارت دیگر، از بین متغیرهای پیش‌بین به ترتیب خودافشایی عمیق، خودافشایی سطحی و اعتیاد به اینترنت بیش‌ترین نقش را در پیش‌بینی آزارگری سایبری داشت ($R = 0/63$). یافته‌ها نشان داد که این متغیرها روی هم‌رفته ۳۹ درصد از واریانس آزارگری سایبری را تبیین می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش بررسی نقش اعتیاد به اینترنت و خودافشایی آنلاین در پیش‌بینی آزارگری سایبری در دانش‌آموزان بود. یافته‌ها نشان داد که بین اعتیاد به اینترنت و آزارگری سایبری و هم‌قربانی سایبری رابطه معناداری وجود دارد. بدین نحو که هرچه اعتیاد به اینترنت افزایش یابد احتمال این‌که دانش‌آموزانی در فضای مجازی دچار آزارگری سایبری شوند و همچنین دچار

قربانی سایبری شوند افزایش می‌یابد. این افزایش ارتباط بین اعتیاد به اینترنت و آزارگری سایبری بیش از قربانی سایبری بود. بدین معنا که اعتیاد به اینترنت بیش از این که باعث قربانی سایبری شود باعث افزایش آزارگری سایبری می‌شود. بنابراین مشخص می‌شود که هرچه اعتیاد افراد به اینترنت بیش تر شود، احتمال افزایش مشکلات فضای مجازی بیش تر خواهد بود.

افراد معتاد به اینترنت هم هدف سوءاستفاده، آزار و اذیت، خطرات حفظ حریم خصوصی، دیدن عکس‌های پورنو و محتوای خشونت آمیز قرار گرفته و هم به سوءاستفاده کردن از دیگران می‌پردازند (آسنیداس، باردلی، کاماریتوس، کاستولی و پساتی^۱، ۲۰۱۶). اعتیاد به اینترنت با پرخاش‌گری و قماربازی آنلاین، دیدن عکس‌های جنسی و بازی‌های آنلاین ارتباط دارد (کو^۲ و همکاران، ۲۰۰۹). گامز-گادیکس^۳ و همکاران (۲۰۱۶) نشان دادند که میزان آنلاین بودن هم با قربانی زورگویی شدن و هم با زورگویی سایبری مرتبط است. به نحوی که خطر مورد زورگویی سایبری قرار گرفتن در جوانان با پروفایل‌های اکتیو در شبکه‌های اجتماعی چت روم‌ها بیش تر است. بنابراین استفاده پرخطر و فراوان از اینترنت زمینه لازم برای زورگویی سایبری را افزایش می‌دهد (اردورباکر^۴، ۲۰۱۰).

اسپلیج و هونگ^۵ (۲۰۱۷) بیان می‌کنند که محرک‌های تنش‌زای ناشی از مشکل میان فردی و مشکلات مربوط به مدرسه به عنوان یک عامل خطر برای اعتیاد به اینترنت است، بنابراین این عوامل باعث می‌شود که اعتیاد به اینترنت در دانش‌آموزان بالاتر رفته و این زمینه آزارگری و قربانی شدن اینترنتی را فراهم می‌کند؛ زیرا تحقیقات نشان می‌دهد دانش‌آموزانی که در مدرسه هستند، به دلیل این که ممکن است تحت تأثیر رفتارهای هم‌سالان خود قرار گرفته و از اینترنت به نحو زیادی استفاده کنند و در شبکه‌های مجازی مشارکت داشته باشند و با دست انداختن دوستان

1 . Athanasiades, Baldry, Kamariotis, Kostouli & Psalti

2 . Ko

3. Gámez-Guadix

4. Erdur-Baker

5. Espelage & Hong

خود یا مسخره کردن و طعنه زدن، برای خود و هم‌سالانشان سرگرمی ایجاد کنند که در نهایت باعث می‌شود هم از دیگران سوءاستفاده کرده و هم به آن‌ها آزار برسانند و به همان شیوه دیگران نیز نسبت به این آزارگری واکنش داده و آن‌ها را مورد سوءاستفاده قرار داده و بدنام کنند. تحقیقات نیز نشان می‌دهد که افرادی که دیگران را مورد آزارگری قرار می‌دهند خودشان به عنوان یک منبع قوی برای قربانی شدن نیز هستند. یائو و ژانگ (۲۰۱۴) به این نتیجه رسیدند که استفاده گسترده و بیمارگونه از اینترنت احساس تنهایی را افزایش می‌دهد. این مطالعه نشان داد که استفاده از اینترنت برای روابط اجتماعی و خانوادگی یک راه مؤثری برای کاهش احساس تنهایی از خانواده و سایر دوستان بود. درحالی که یک ارتباط رودررو می‌تواند باعث کاهش علائم اعتیاد به اینترنت گردد. اما این تأثیر می‌تواند به وسیله افزایش روابط اجتماعی خنثی گردد. درکل نتیجه این پژوهش نشان می‌دهد که اعتیاد به اینترنت بدترین عامل برای کاهش احساس تنهایی است. بنابراین در تکمیل یافته‌های دیگران نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که اگر دانش‌آموزی برای کاهش احساس تنهایی خود به سراغ اینترنت و فضای مجازی برود، ممکن است در فضای مجازی دچار سوءاستفاده گردد و این خود زمینه آزارگری و قربانی سایبری شود.

یافته‌ها نشان داد که خودافشایی سطحی و خودافشایی عمیق ارتباط معناداری با آزارگری و قربانی سایبری دارد. بنابراین، نتایج این پژوهش با نتایج یافته‌های کراسنوو و والتری (۲۰۱۱)، کراسنو و همکاران (۲۰۱۰)، وانگ و همکاران (۲۰۱۱) همسو است. درنتیجه، می‌توان چنین در نظر گرفت هرچه میزان خود افشایی در فضای مجازی افزایش یابد میزان آزارگری و قربانی شدن سایبری افزایش می‌یابد. این میزان برای خودافشایی عمیق بیش‌تر است؛ یعنی با افزایش انتشار مطالب خصوصی‌تر میزان آزارگری افزایش می‌یابد. بنابراین، می‌توان چنین تبیین کرد که با افزایش اطلاعات خصوصی در فضای مجازی فرد مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرد و با قربانی شدن آزارگری‌های دیگران زمینه آزارگری در او به وجود می‌آید. نتایج مطالعه آل‌ساگاف و نیلسون (۲۰۱۴) نشان داد که «افراد تنها» بیش‌تر از «افراد اجتماعی» اطلاعات شخصی، اطلاعات

خویشاوندی و نشانی خود را فاش می‌کنند و افرادی که بیش‌تر «اجتماعی» هستند نسبت به «افراد تنها» نظرات و دیدگاه‌های بیشتری را در فضای واقعی ابراز می‌کنند. بنابراین مشخص می‌شود که این افراد به دلیل افزایش خودافشایی زمینه لازم آزارگری و آزارپذیری؛ یعنی قربانی شدن را فراهم می‌کنند. فعالیت‌های آنلاین علائم و سرخ‌هایی مانند صدا، تصویر و هیجان را نسبت به روابط رودررو کاهش می‌دهد. این عامل باعث می‌شود که این افراد اطلاعات خصوصیشان را به میزان بیش‌تر و صمیمت بیش‌تری افشا کنند (گرین^۱ و همکاران، ۲۰۱۶).

نتایج رگرسیون گام به گام نشان داد که از بین متغیرهای اعتیاد به اینترنت و خودافشایی آنلاین، خودافشایی عمیق و خودافشایی سطحی و اعتیاد به اینترنت ۳۹ درصد از واریانس آزارگری سایبری را تبیین می‌کند و از بین این متغیرها، اعتیاد به اینترنت و خودافشایی عمیق ۱۰ درصد از واریانس خودقربانی سایبری را تبیین می‌کنند.

از مهم‌ترین محدودیت‌های عمده این پژوهش استفاده از پرسش‌نامه خودگزارشی بود. همچنین استفاده از دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه، احتمال تعمیم به جامعه را با محدودیت عمده‌ای مواجه نمود. پیشنهاد می‌گردد این پژوهش در میان جمعیت دانشجویان نیز مورد بررسی قرار گیرد. همچنین استفاده از متغیرهای میانجی گر مانند عوامل شخصیتی نیز بهتر است در پژوهش‌های آتی مورد بررسی بیش‌تری قرار گیرد. پیشنهاد می‌گردد این پژوهش در میان افرادی انجام شود که اعتیاد به اینترنت دارند، تا بتوان سازوکارهایی مختص به این گروه تهیه نمود و در جهت کاهش آن تلاش کرد. بهتر است جنسیت به عنوان یک متغیر تعدیل‌کننده در پژوهش‌های آتی در نظر گرفته شود.

منابع

خسروی، زهره و علیزاده صحرایی، ام هانی. (۱۳۹۰). رابطه اعتیاد به اینترنت با عملکرد خانواده و سلامت

1. Green

- روانی در دانش‌آموزان. *مطالعات روان‌شناسی تربیتی*، ۸(۱۱)، ۸۰-۶۰.
- علوی، سیدسلیمان؛ اسلامی، مهدی؛ مراثی، محمدرضا؛ نجفی، مصطفی؛ جنتی‌فرد، فرشته و رضاپور، حسین. (۱۳۸۹). ویژگی‌های روانسنجی آزمون اعتیاد به اینترنت یانگ. *مجله علوم رفتاری*، ۴(۳)، ۱۸۹-۱۸۳.
- کاکاوند، علیرضا؛ نیک‌اختر، شقایق و سرداری‌پور، مهران. (۱۳۹۶). پیش‌بینی اعتیاد به اینترنت بر اساس حمایت اجتماعی ادراک شده، احساس تنهایی و هراس اجتماعی. *مجله روانشناسی مدرسه*، ۶(۱)، ۹۸-۸۱.
- Al-Saggaf, Y., & Nielsen, S. (2014). Self-disclosure on facebook among female users and its relationship to feelings of loneliness. *Computers in Human Behavior*, 36, 460-468.
- Alavi, S., Eslami, M., Maracy, M., Najafi, M., Jannatifard, F., & Rezapour, H. (2010). Psychometric properties of young internet addiction test. *Journal of Behavioral Sciences*, 4 (3), 183-189. (Persian)
- Athanasiades, C., Baldry, A. C., Kamariotis, T., Kostouli, M., & Psalti, A. (2016). The "net" of the internet: Risk factors for cyberbullying among Secondary-school students in greece. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 1-17.
- Aydin, B., & Sari, S. V. (2011). Internet addiction among adolescents: The role of self-esteem. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 15, 3500-3505.
- Barlett, C., Chamberlin, K., & Witkower, Z. (2017). Predicting cyberbullying perpetration in emerging adults: A theoretical test of the barlett gentile cyberbullying model. *Aggressive Behavior*, 43(2), 147-154.
- Çelik, S., Atak, H., & Erguzen, A. (2012). The effect of personality on cyberbullying among university students in Turkey. *Eurasian Journal of Educational Research*, 49, 129-150.
- Erdur-Baker, Ö. (2010). Cyberbullying and its correlation to traditional bullying, gender and frequent and risky usage of internet-mediated communication tools. *New media & society*, 12(1), 109-125.
- Espelage, D. L., & Hong, J. S. (2017). Cyberbullying prevention and intervention efforts: Current knowledge and future directions. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 62(6), 374-380.
- Fallah Mehneh T. (2007). Disorder of internet addiction. *PsI*; 1:26-31.
- Gámez-Guadix, M., Borrajo, E., & Almendros, C. (2016). Risky online behaviors among adolescents: Longitudinal relations among problematic Internet use, cyberbullying perpetration, and meeting strangers online. *Journal of Behavioral Addictions*, 5(1), 100-107.
- Green, T., Wilhelmsen, T., Wilmots, E., Dodd, B., & Quinn, S. (2016). Social anxiety, attributes of online communication and self-disclosure across private and public Facebook communication. *Computers in Human Behavior*, 58, 206-213.
- Greene, K., Derlega, V. J., & Mathews, A. (2006). Self-disclosure in personal relationships. In A. L. Vangelisti & D. Perlman (Eds.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (pp. 409-427). New York: Cambridge University Press.

- Joinson, A. (2001). Self-disclosure in computer-mediated communication: The role of self-awareness and visual anonymity. *European Journal Of Social Psychology, 31* (2): 177-192.
- Kakavand, A., Nikakhtar, Sh., & Sardaripour, M. (2017). Prediction of internet addiction, based on perceived social support, loneliness and social phobia. *Journal of School Psychology, 6*(1), 81-98. (Persian)
- Khosravi, V. & Alizadeh, U. (2011). The relationship between Internet addiction and family functioning and mental health in students. *Educational Psychology Studies, 8* (11), 60 - 80. (Persian)
- Kim, S., Colwell, S. R., Kata, A., Boyle, M. H., & Georgiades, K. (2017). Cyberbullying victimization and adolescent mental health: Evidence of differential effects by sex and mental health problem type. *Journal of youth and adolescence, 1*-12.
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Liu, S. C., Huang, C. F., & Yen, C. F. (2009). The associations between aggressive behaviors and Internet addiction and online activities in adolescents. *Journal of Adolescent Health, 44*(6), 598-605.
- Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., & Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin, 140*(4), 1073-1137.
- Krasnova, H., & Veltri, N. F. (2011). Behind the curtains of privacy calculus on social networking sites: the study of Germany and the USA. In 10th international conference on Wirtschaftsinformatik, Zurich, Switzerland (pp. 891-900).
- Krasnova, H., Kolesnikova, E., & Guenther, O. (2009). "It won't happen to me!": Self-disclosure in online social networks. *Americas Conference on Information System*.
- Krasnova, H., Spiekermann, S., Koroleva, K., & Hildebrand, T. (2010). Online social networks: Why we disclose. *Journal of Information Technology, 25*(2), 109-125.
- Lam, L. T., & Li, Y. (2013). The validation of the E-Victimisation Scale (E-VS) and the E-Bullying Scale (E-BS) for adolescents. *Computers in Human Behavior, 29*(1), 3-7.
- Lau, J. T., Gross, D. L., Wu, A. M., Cheng, K. M., & Lau, M. M. (2017). Incidence and predictive factors of Internet addiction among Chinese secondary school students in Hong Kong: a longitudinal study. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 1*-11.
- Ledbetter, A. M., Mazer, J. P., DeGroot, J. M., Meyer, K. R., Mao, Yuping., & Swafford, B. (2011). Attitudes toward online social connection and self-disclosure as predictors of Facebook communication and relational closeness. *Communication Research, 38*(1), 27-53.
- Li, T. B. Q. (2005). Cyber-harassment: A study of a new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research, 32*(3), 265-277.
- Müller, K. W., Dreier, M., Duven, E., Giralt, S., Beutel, M. E., & Woelfling, K. (2017). Adding clinical validity to the statistical power of large-scale epidemiological surveys on internet addiction in adolescence: A combined approach to investigate psychopathology and development-specific personality traits associated with internet addiction. *The Journal of Clinical Psychiatry, 78*(3), e244.

- Orpinas, P., & Horne, A. M. (2010). Creating a positive school climate and developing social competence. *Handbook of bullying in schools: An international perspective*, 49-59.
- Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169.
- Shapka, J. D., Onditi, H. Z., Collie, R. J., & Lapidot-Lefler, N. (2017). Cyberbullying and cybervictimization within a cross-cultural context: A study of Canadian and Tanzanian adolescents. *Child Development*, 1-11.
- Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2007). Preadolescents' and adolescents' online communication and their closeness to friends. *Developmental psychology*, 43 (2), 267.
- Wang, J. L., Jackson, L. A., & Zhang, D. J. (2011). The mediator role of self-disclosure and moderator roles of gender and social anxiety in the relationship between Chinese adolescents' online communication and their real-world social relationships. *Computers in Human Behavior*, 27(6), 2161-2168
- Yao, M. Z., & Zhong, Z. J. (2014). Loneliness, social contacts and internet addiction: A cross-lagged panel study. *Computers in Human Behavior*, 30, 164-170.
- Young, K. S. (1996). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology & Behavior*, 1(3), 237-244.

The role of Internet addiction and self-disclosure in predicting cyberbullying in students

S. M. R. Asadi¹ & M. A. Ghaseminejad²

Abstract

The purpose of this study was to investigate the role of Internet addiction and self-disclosure in predicting cyberbullying in students. In this research, 400 second-grade students in Ardabil were selected through cluster sampling and filled in the Internet addiction questionnaire (Young, 1996), cyberbullying questionnaire (Lam & Li, 2013) and self-disclosure questionnaire (Valkenburg & Peter, 2007). The results revealed that there was a significant relationship between cyberbullying and cyber victimization among internet addicts. There was also a significant relationship between online self-disclosure and cyberbullying and cyber victimization. The results of stepwise regression showed that online addiction and self-disclosure alone accounted for 39% of cyberbullying variance and 10% of cyber victimization. According to these results, the role of online self-disclosure and Internet addiction as a predictor of cyberbullying and cyber victimization should be given special attention. The findings have important implications for professionals, authorities and families who play a vital role in managing the cyberspace of their children.

Keywords: Online self-esteem, internet addiction, cyberbullying

---

1 . Corresponding Author, M. A. in social Science, University of Mohaghegh Ardabili (smrasadi@uma.ac.ir)

2 . Ph.D in psychology, University of Mohaghegh Ardabili